

MEZIOBECNÍ SPOLUPRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE V ROCE 2015: VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO VÝZKUMU

INTER-MUNICIPAL COOPERATION IN THE CZECH REPUBLIC IN 2015: THE RESULTS OF THE EMPIRICAL RESEARCH

doc. RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta ekonomická, katedra geografie
Středisko pro výzkum regionálního rozvoje
Husova 11, 306 14 Plzeň
jezekjikge.zcu.cz

Klíčová slova:

slučování obcí, meziobecní spolupráce, kritická analýza, postoje obcí a měst

Keywords:

merging municipalities, inter-municipal cooperation, critical analysis, attitudes of municipalities and towns

Abstrakt:

Cílem tohoto příspěvku je shrnutí současných poznatků o slučování obcí a o meziobecní spolupráci (argumenty pro a proti) a analýza postojů představitelů českých obcí a měst k případnému slučování a k cestám, jak v České republice zefektivnit meziobecní spolupráci. Příspěvek vychází ze studia především zahraniční literatury a z výsledků reprezentativního empirického výzkumu, uskutečněnému v roce 2015.

Abstract:

The aim of this paper is to summarize current knowledge about merging municipalities and inter-municipal cooperation (arguments for and against), and an analysis of the attitudes of representatives of Czech municipalities and towns towards the possible merging and ways, how to do inter-municipal cooperation in the Czech Republic more effective. The paper is based on study mainly foreign literature and the results of the representative empirical research took place in 2015.

Úvod

V mezinárodním srovnání vykazuje český systém místní správy celou řadu specifík. K nejvýznamnějším z nich patří [2, 5, 9]:

- obce mají dvojí působnost (smíšený model státní správy a samosprávy),
- klíčovou rozhodovací roli mají kolektivní orgány obcí,
- nepřímá volba starostů,
- relativně slabé kompetence starostů ve srovnání s obecními radami

Bezesporu dalším specifickým je roztržitá struktura obcí a také historicky zakotvená a obcemi vytrvale obhajovaná tradice jejich správní samostatnosti. Bohužel reforma, která by prosadila integraci obcí v České republice, v současné době bohužel nepřichází z politických důvodů v úvahu. [9, 10]

Poslední koncepční změnu předložilo v roce 2004 Ministerstvo vnitra. Jednalo se o návrh změny zákona o obcích, který by především umožnil obcím zakládat tzv. společenství obcí, na která by podle tehdejších představ mohly obce přenést výkon některých svých samosprávných i přenesených působností. Společenství měla podle možností korespondovat se správními obvody obcí s rozšířenou působností. Zdůrazňovala se především dobrovolnost. Na druhé straně se ovšem předpokládalo, že postupně bude docházet k samovolnému slučování obcí.

1. Cíl a metoda

Cílem tohoto příspěvku je shrnout nejvýznamnější argumenty pro a proti slučování obcí a meziobecní spolupráci. Vycházíme přitom především ze studia odborné literatury, která se touto problematikou zabývá. Druhým cílem je analýza a interpretace postojů představitelů českých obcí a měst k případnému slučování obcí a k vybraným aspektům meziobecní spolupráce. V empirické části příspěvku se opíráme o výsledky vlastního dotazníkového šetření, které probíhalo v měsících červenci a srpnu 2015, a jehož se zúčastnilo 579 představitelů obcí a měst. Respondenty byli starostové nebo místostarostové obcí a měst (49,2 %), vedoucí pracovníci veřejné správy (34,4 % případů) anebo referenti (odborní pracovníci – 13,4 % případů). V průzkumu byly proporcčně zastoupeny obce a města všech velikostních kategorií ve všech krajích České republiky.

2. Slučování obcí: argumenty pro a proti

Při hodnocení dopadů slučování obcí nebo při zdůvodňování takových kroků se většinou berou v úvahu taková kritéria, k nimž patří [1, 3, 7, 12]:

- Efektivnost fungování veřejné správy,
- Demokratičnost rozhodování,
- Finanční aspekty,
- Výhody/ nevýhody pro stát.

Efektivnost fungování veřejné správy. V kontextu zvyšování efektivnosti veřejné správy se od slučování obcí většinou očekává, že povede k širší nabídce a vyšší kvalitě poskytovaných veřejných služeb, neboť větší obce si mohou dovolit poskytovat veřejné služby, které přesahují možnosti malých obcí. Disponují totiž více zdroji (finančními i lidskými), pomocí nichž mohou uspokojovat potřeby a přání místních obyvatel. Často se také očekává, že slučování obcí přispěje k větší profesionalizaci vykonávaných činností (služeb) a ke snižování celkových nákladů.

Proti slučování obcí hovoří praktické zkušenosti mnohých obcí. Slučováním obcí se většinou počet zaměstnanců nesnižuje. Naopak. Personální náklady jsou většinou vyšší, než činí součet personálních nákladů obcí před jejich sloučením. Větší obce totiž mají většinou více úkolů, takže také vyšší personální náklady. Častým důsledkem slučování obcí je nárůst byrokracie. Dobrovolnická práce (občanská společnost) je také často nahrazovaná činností profesionálních

zaměstnanců. Teorie veřejné volby předpokládá, že pro každý úkol existuje jiná optimální velikost obce. Slučování obcí jde většinou proti uplatnění tohoto principu. Pokud je např. pro dvě obce výhodnější mít společnou školu, nemusí to platit pro jiné úkoly/ služby, jako je např. domov důchodců či svoz komunálního odpadu. Každá veřejná služba má totiž jiný akční rádius svého působení (jinou tržní zónu, atrakční okruh). Někteří autoři v této souvislosti doplňují, že poměry v malých obcích jsou většinou přehlednější, než ve velkých obcích, a méně komplexní, takže jsou schopné vzniklé problémy řešit rychleji a méně byrokraticky.

Demokratičnost rozhodování. Jak ukazují příklady i mnohých obcí v České republice, tak malé obce mají problém obsadit politické pozice (starosta, obecní zastupitelstvo), přičemž jejich sloučením se může tento problém zlepšit. Tím může současně dojít k růstu atraktivity zmíněných politických pozic, resp. zastávaných správních úřadů. Na druhé straně politická participace občanů je v malých obcích vyšší, než v obcích velkých. Podobně v případě pocitu sounáležitosti s obcí. Identifikace obyvatel s obcí (místní identita) je v České republice, jak ukazují četné sociologické výzkumy, v porovnání s vyššími územními celky (např. kraji) anebo státem, podstatně vyšší, než např. v okolních zemích. Obyvatelé např. Německa či Rakouska cítí silnou identitu k spolkovým zemím a k historicky vzniklým regionům. Rozhodování o optimální velikosti obce je velmi obtížné i z toho důvodu, že při slučování obcí nemůžeme zohlednit všechny požadavky. Vždy se jedná o politické rozhodnutí, přičemž počet obyvatel je pouze jedním z kritérií.

Financování. Co se aspektu financování týká, tak ve prospěch slučování obcí často hovoří snižování závislosti velkých obcí na vyšších úrovních veřejné správy (regionální/ krajské, národní). Slučováním dochází k růstu místní finanční samostatnosti (autonomie). Při vyjednávání s regionální správou nebo s centrálními úřady mají větší obce lepší výchozí pozici. Je-li obecní struktura příliš rozdrobená, tak jako např. v České republice, tak existují vyšší výdaje na veřejnou správu, a také nutnost finančního vyrovnávání mezi velkými a malými obcemi. To znamená nutnost posilování malých obcí v rámci rozpočtového určení daní. Kritikové nejčastěji argumentují, že úspora nákladů je fikcí, protože například sloučením dvou slabých obcí nevznikne finančně silná obec. Nesníží se ani potřeby místních obyvatel. Potřeby budou spíše větší a hlavně komplexnější.

Dílčí shrnutí argumentů pro a proti slučování obcí. Z pohledu obcí se slučováním především posiluje pozice starosty, dochází k profesionalizaci veřejné správy a vytváří se větší prostor pro vyjednávání obcí. Jako riziko se nejčastěji uvádí ztráta autonomie a místní sloučených obcí. Z pohledu státu se sloučením obcí vytváří prostor pro vznik kapitálově silnějších a výkonnějších obcí, které mohou v budoucnosti převzít do vlastní působnosti další úkoly od státu (v rámci pokračující decentralizace) a kompetentněji poskytovat veřejné služby. Z pohledu uplatňování demokratických principů společenského řízení se slučováním obcí (na rozdíl od volnějších forem meziobecní spolupráce) vytváří příležitost pro zvyšování vlivu a legitimacy zvolených představitelů, na rozdíl od netransparentních forem kooperace. Za riziko se považuje snížení politické zodpovědnosti, tedy vzdálení se volených představitelů od občanů a střet kulturních odlišností obyvatel původních obcí. [1, 3, 11, 12]

3. Meziobecní spolupráce: argumenty pro a proti

Meziobecní spolupráce nabízí z pohledu obcí především možnost zachování jejich autonomie a postupné budování spolupráce s ostatními obcemi, které mají o spolupráci zájem. Spolupracují s těmi, co spolupracovat chtějí a v rámci struktur, které jim vyhovují. Nejčastěji

uváděných rizikem meziobecní spolupráce je vysoká míra potřebné dohody, problémy s rozpočítáváním nákladů a cenové konflikty. Každá změna vyžaduje intenzivní komunikaci a nalezení konsensu. Někdy se může jednat o nekonečný proces. [4, 6]

Z pohledu státu zůstává zachována politická identita obcí a nejsou proto zapotřebí velmi nepopulární zásahy do struktury obcí a jejich autonomie. Jak ukazují např. bavorské zkušenosti, kde ke slučování obcí došlo v 70. letech minulého století centrálním rozhodnutím, tak dnes by takové opatření získalo stěží politickou legitimitu. Výhodou je také skutečnost, že k spolupráci může docházet ve vybraných územích a při řešení vybraných problémů. Tam kde je to zapotřebí. Spolupráce může narůstat, stejně tak může být ukončována nebo revidována. [10, 13, 14]

Z hlediska uplatňování demokratických principů společenského řízení nevznikají obavy ze strany identity. Na druhé straně vzniká riziko, že pokud obec spolupracuje v mnohých oblastech, narůstá politický vliv administrativních pracovníků a klesá možnost kontroly ze strany volených zástupců a tím také občanů. [8, 9, 11]

4. Postoje zástupců českých obcí a měst ke slučování obcí a k meziobecní spolupráce

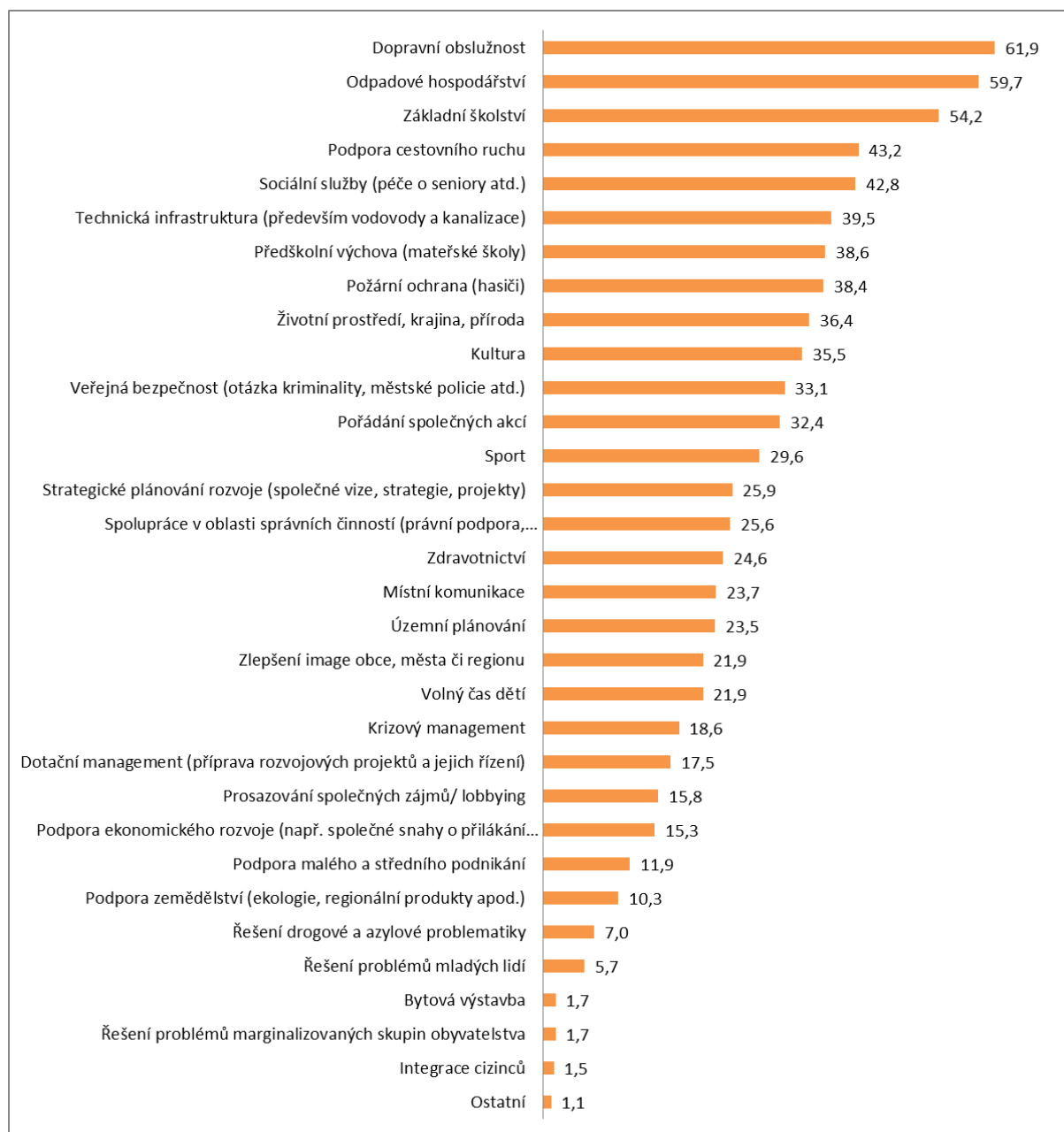
Většina respondentů se shoduje v názoru, že větší pozornost než slučování obcí, by měla být věnována podpoře dobrovolné meziobecní spolupráce. Pro 68,2% respondentů to je nejlepší cesta, jak konsolidovat místní správu v České republice. Kritické slučování obcí nejčastěji uvádějí, že v případě slučování by došlo ke ztrátě místní identity a výjimečnosti (63,6% respondentů). Často v této souvislosti upozorňují na zkušenosti Francie a Itálie, kde existuje silná lokální identita lidí a zmíněné země se snaží problémy roztržité sídelní struktury řešit cestou spolupráce, nikoliv slučování. Také české návrhy, které se zrodily v roce 2004 na Ministerstvu vnitra ČR, vycházely právě z francouzských zkušeností (tzv. společenství obcí). Viz výše.

Největší obavy se týkají toho, že slučování obcí by vedlo k oslabení rozhodovacího vlivu slučovaných obcí a k upřednostňování rozvoje centrálních obcí na úkor okrajových. Malé obce se např. obávají, že v případě dopravní obslužnosti by byly obsluhovány pouze centrální obce a nikoliv obce přičleněné. Myšlenku slučování podporuje asi 12% respondentů, především zástupci měst. Muselo by se ale jednat o dlouhodobý proces, koordinovaný shora (7,6% respondentů), ale bohužel chybí politická podpora, domluva klíčových politických stran o nutnosti takové změny (5,3%). Z hlediska úvah o případném slučování obcí je důležité zjištění, že 43,2% respondentů uvedlo, že konečné slovo o slučování musí mít občané slučovaných obcí. Cca 1/3 respondentů chybí informace o nezbytnosti a účelnosti slučování obcí včetně například zahraničních zkušeností. Lidé jsou podle 28,8% respondentů nedostatečně informováni o potřebě a přínosech případného slučování. Empirický výzkum také ukázal, že 2/3 dotázaných obcí a měst si uvědomuje důležitost argumentů, které v mnohých zemích ke slučování obcí vedly nebo vedou. Jedná se především o rostoucí složitost či komplexnost problémů, na jejichž řešení nemají malé obce dostatečné zdroje a kapacity. Nejenom finanční, ale i lidské a znalostní. Přibližně stejný počet respondentů (65,6%) uvedl, že spolupráce obcí je přirozenou záležitostí a že je zapotřebí v České republice meziobecní spolupráci více podporovat.

Empirický výzkum ukázal, že k nejvýznamnějším oblastem, v nichž dochází k meziobecní spolupráci, patří dopravní obslužnost (téměř 62% respondentů), odpadové hospodářství (cca

60%), dále základní školství, podpora cestovního ruchu a poskytování sociálních služeb. Viz obrázek 1.

Obrázek 1: *Ve kterých oblastech spolupracujete nebo uvažujete o spolupráci s okolními obcemi?*

Zdroj: vlastní

Představy o meziobecní spolupráci (preferenze různých forem). Z hlediska podpory meziobecní spolupráce, resp. implementace různých modelů meziobecní spolupráce, jsou důležité čtyři základní aspekty, které by měl každý modelový návrh meziobecní spolupráce zohledňovat (viz např. Ježek 2006, Ježek 2015): cíle a úkoly meziobecní spolupráce, způsob financování, organizačně-právní forma a územní dosah spolupráce (prostorový dosah).

Z hlediska **cílů a úkolů** je možné odkázat na výše uvedené oblasti, v nichž dochází k nejintenzivnější meziobecní spolupráci. Z hlediska **financování** většina respondentů uvádí, že meziobecní spolupráce by měla být financována na základě příspěvků jednotlivých obcí

(57,6%). To znamená nejenom prostřednictvím příspěvků (podle počtu obyvatel jednotlivých obcí), ale také podle toho, jak přispívají k řešení problémů jednotlivých obcí. Téměř ½ respondentů si je ale vědoma, že samofinancování je sice důležité, ale nestačí. Pro efektivní rozvoj meziobecní spolupráce jsou důležité, a zahraniční poznatky to jednoznačně potvrzují, vnější zdroje financování. [9] Náš výzkum ukázal, že téměř ½ respondentů (48,5%) postrádá speciální národní nebo krajské dotační programy, které by podporovaly meziobecní spolupráci. Menší část respondentů (29,2%) se v této souvislosti spoléhá na dotace ze strukturálních fondů. Přibližně 1/3 respondentů by doporučovala financování na základě stanoveného podílu na sdílených daní, což by ovšem vyžadovalo reformu rozpočtového určení daní.

Z hlediska **územního dosahu** nebo územní formy spolupráce představitelé dotázaných obcí a měst upřednostňují spolupráci se sousedními obcemi (64,7%) anebo účelovou a otevřenou formu spolupráce s obcemi, s nimiž mají společné zájmy nebo problémy, a to co považujeme za důležité zdůraznit, nezávisle na administrativním členění (57,1%). To znamená spolupráce mezi těmi obcemi, které spolupracovat chtějí. Více jak 50% respondentů také upřednostňuje spolupráci v rámci správních území obcí s rozšířenou působností (ORP). Přibližně 1/3 dotázaných obcí kromě toho považuje za účelnou spolupráci se zahraničními obcemi formou přeshraniční spolupráce anebo partnerských měst.

Z hlediska **organizačně-právní formy** spolupráce respondenti preferují dobrovolné svazky obcí (mikroregiony, 76,9%) a místní akční skupiny (67,9%). Přibližně ½ respondentů kromě těchto forem považuje za významné právně nezávazné formy spolupráce, jejichž účelem je především výměna informací a znalostí v rámci neformálních sítí (společné pracovní skupiny, setkávání starostů, společné strategické plánování apod.), anebo formou uzavírání smluv ke splnění konkrétních úkolů, např. realizace konkrétních projektů (49,3%). Svazky obcí v rámci územních obvodů ORP preferovalo pouze 15,7% respondentů. K nejméně preferovaným organizačně-právním formám meziobecní spolupráce, podle našeho zjištění, patří místní agenda 21 (10,4%), společné obchodní společnosti (10,7%) a zájmová sdružení právnických osob. Jedná se především o soukromo-právní formy organizace, v jejich případě existuje obava, že by politici ztratili kontrolu nad vloženými finančními prostředky. Naopak v zahraničí jsou soukromoprávní formy organizace často preferovány, neboť jsou jasně vymezené a vzbuzují důvěru u občanů a podnikatelů, aby na jejich činnosti participovali.

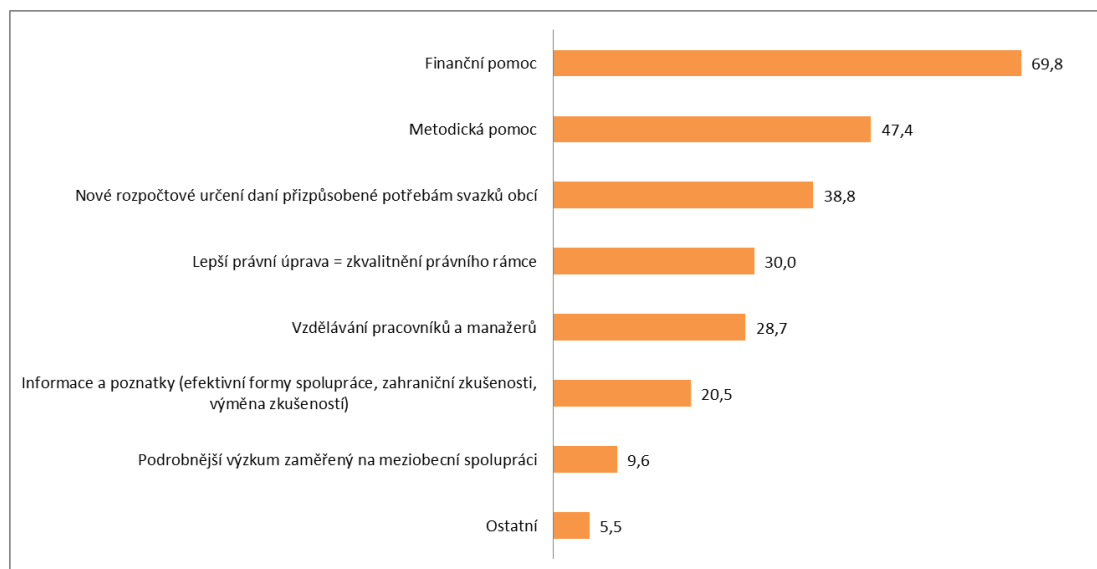
Faktory úspěšnosti meziobecní spolupráce. Faktory, které ovlivňují meziobecní spolupráci jsme rozdělili na vnitřní a vnější faktory. Z vnějších faktorů, je klíčová finanční podpora zvýhodňující meziobecní spolupráci. Tak se vyjádřilo 71,8% respondentů. Zahraniční zkušenosti ukazují, že bez vnější podpory meziobecní spolupráce prakticky nemůže fungovat. Jak ukazují praktické zkušenosti, tak v případě např. společného projektu, jehož cílem je vybudování společné kanalizační sítě, většinou není problém rozpočítat náklady na jednotlivé projekty. Pokud by se ovšem jednalo o vybudování průmyslové parku tak i lze obtížně představit, že by obce, na jejichž území se průmyslový park nenachází, finančně podpořili jeho vznik v jiné obci. Bez možnosti financování podobných projektů z vnějších zdrojů, je realizace takových opatření nepředstavitelná.

Polovina respondentů vidí jako významný faktor úspěšnosti meziobecní spolupráce metodickou pomoc ze strany státu a krajů. Jedná se hlavně o poskytování příkladů dobré praxe, o školení, pořádání workshopů, poskytování metodik a aktuálních informací apod. Aby ovšem takovou pomoc byly organizace meziobecní spolupráce schopny absorbovat, musí být institucionalizované (nestačí, že se dvakrát do roka představitelé spolupracujících obcí sejdou). Musí existovat vůle financovat sekretariát s manažery, kteří budou informovat, komunikovat,

přesvědčovat, vytvářet sítě atd. Pouze cca 1/5 respondentů dává úspěšnost meziobecní spolupráce do souvislosti s právní formou spolupráce.

Z hlediska vnitřních faktorů úspěšnosti jsou nejvýznamnější existence společných zájmů a vzájemná důvěra (68,4% respondentů), existence společné rozvojové strategie (65,4%), zapojení veřejnosti a neziskových organizací (54,9%) a také existence lídra či schopného manažera, který má důvěru, přesvědčovací a organizační schopnosti. Jako nejméně důležité faktory respondenti uvedli schopnost eliminovat vliv příliš dominantních osob nebo skupinových zájmů, orientace na činnosti, které nikdo nedělá, vhodná právní forma anebo vhodná forma vnitřní organizace (způsob rozhodování, vhodné rozvržení kompetencí, motivování pracovníků, existence pracovních skupin. Takto se vyjádřilo cca 10 až 20% respondentů. Interpretovat tato zjištění je obtížné a vyžadovalo by si podrobnější analýzu. Srovnáme-li ovšem výsledky našeho výzkumu se závěry rozhovorů s 15 organizacemi meziobecní spolupráce v německy hovořících zemích (Německo, Rakousko, Švýcarsko), tak se ukazuje, že v České republice se právě těmto otázkám nevěnuje patřičná pozornost a význam těchto věcí se spíše podceňuje.

Obrázek 2: *Jak by podle vašeho názoru mohla vláda a parlament podpořit meziobecní spolupráci?*

Zdroj: vlastní

Pomoc ze strany státu. Jak by měl stát, to znamená vláda a parlament podporovat meziobecní spolupráci? Nejvíce respondentů uvedlo, že klíčová je finanční pomoc (66,7% respondentů) a nové rozpočtové určení daní, přizpůsobené potřebám svazků obcí a měst (57,6%). Přibližně 30 až 40% respondentů dále považuje za důležitou lepší právní úpravu (kvalitnější právní rámec), dále vzdělávání pracovníků a manažerů a informační a metodickou pomoc (např. o efektivních formách spolupráce, o zahraničních zkušenostech, výměnách zkušeností apod.)

Shrnutí a závěr

Empirický výzkum meziobecní spolupráce v České republice ukázal, že si představitelé obcí a měst uvědomují, že meziobecní spolupráce je přirozenou a potřebnou záležitostí. Většinou se shodují v představě, že Česká republika by v souvislosti s velkým počtem velmi malých obcí měla jít cestou meziobecní spolupráce, než slučování obcí. Vzory pro řešení bychom tudíž měli hledat spíše ve Francii a Itálii, než v severských zemích. Výzkum také ukázal, že obavy se slučování vyplývají mimo jiné z nedostatku informací o této problematice.

Při úvahách o podpoře meziobecní spolupráce v České republice je nutné rozlišovat mezi jeho různými formami. Není totiž spolupráce jako spolupráce. Podle našeho názoru je nutné především striktně rozlišovat mezi spoluprací v rámci samosprávných a státosprávných činností. Pokud se například obce rozhodnou, že budou spolupracovat v oblasti strategického plánování nebo projektového managementu (v oblasti samosprávné činnosti), tak by měli mít zároveň možnost vybrat si takovou formu, včetně té územní, která bude nejlépe odpovídat jejich společným cílům a úkolům. V takovém případě by měl být důsledně uplatňován princip dobrovolnosti. Pokud by se ovšem mělo jednat o situaci, kdy stát zamýšlí přenést na společenství obcí výkon některých správních kompetencí (např. v oblasti sociální péče nebo školství), pak je zcela logické, že navrhne také jeho odpovídající formu (zákonem stanoví podmínky, za nichž obce mají společenství vytvářet). V takovém případě je vhodné uplatňovat podobné principy, jako u kterékoliv jiné územně-správní reformy. Především princip územní uspořádanosti a skladebnosti (pravidlo úplnosti, kdy každá obec musí být členem nějakého společenství a pravidlo nepřekrývání, kdy každá obec může být členem pouze jednoho společenství). V druhém případě je logické a účelné, aby zákon například stanovil, že společenství obcí budou vznikat na půdoryse správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obcí II. nebo III. stupně).

Jak ukazují výsledky našich výzkumů různých forem meziobecní spolupráce v zahraničí, tak k podpoře meziobecní spolupráce je nutné přistupovat koncepčně a modelově. To znamená, pokud chceme meziobecní spolupráci v České republice posílit, měli bychom hledat odpovědi na tyto klíčové otázky:

- Jaké jsou cíle a úkoly meziobecní spolupráce? Co od meziobecní spolupráce očekáváme? V jakých konkrétních činnostech by měly obce spolupracovat?
- Jaký typický způsob financování navrhujeme? Nestačí pouze předpokládat, že obce budou sdružovat své finanční prostředky, ale je nutné navrhnout nejlépe speciální národní dotační program, který zajistí hlavně institucionální financování organizací meziobecní spolupráce.
- Jaká je „optimální“ právní forma a vnitřní organizační uspořádání? V této souvislosti je nutné diskutovat o otázkách politické legitimacy, participace veřejnosti, způsobu rozhodování, organizační kultuře a podobně.
- Jaké je „optimální“ územní vymezení nebo územní dosah meziobecní spolupráce? V tomto případě platí, že pokud se má jednat o spolupráci v sociální nebo kulturní oblasti, tak jsou vhodnější menší územní celky, v rámci nichž se aktéři důvěrně znají. Pokud má být cílem meziobecní spolupráce podpora ekonomického rozvoje nebo společný regionální marketing, tak je vhodnější uvažovat o větších regionech, neboť větší území je schopno generovat více zdrojů.

Použité zdroje:

- [1] ALBER, Elisabeth, ZWILLING, Carolin (ed.). *Gemeinden im Europäischen Mehrebenensystem: Herausforderungen im 21. Jahrhundert*. Baden-Baden: Nomos, 2014, ISBN 978-3-8487-1241-0.
- [2] BERNARD, Josef, KOSTELECKÝ, Tomáš, ILLNER, Michal, VOBECKÁ, Jana. *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-7419-069-8.
- [3] BIWALD, Peter, HACK, Hans, WIRTH, Klaus (ed.). *Interkommunale Kooperation. Zwischen Tradition und Aufbruch*. Wien: NWV Verlag, 2006, ISBN 3-7083-0368-7.
- [4] BOGUMIL, Jörg, KUHLMANN, S. (ed.). *Kommunale Aufgabenwahrnehmung im Wandel. Kommunalisierung, Regionalisierung und Territorialreform in Deutschland und Europa*. Heidelberg: VS verlag für Sozialwissenschaften/ Springer Fachmedien, Wiesbaden, 2010. ISBN 978-3-531-17557-7.
- [5] GALVASOVÁ, Iva a kolektiv. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Brno: GaREP, s.r.o., 2007. ISBN 80-251-20-9.
- [6] GLOCK, Alexander. *Kommunale Kooperation in der Region*. Schriften zum Internationalen Recht Band 183. Berlin: Duncker und Humblot, 2010. ISBN 978-3-428-13291-1.
- [7] GÖDL, Ernst. *Die Gemeinde-strukturereform in der Steiermark. Historische Fakten, politische Aspekte und rechtliche Rahmen*. Graz, 2013. ISBN 978-3-200-02927-9.
- [8] HULST, Rudie, van MONTFORT, André (ed.). *Inter-Municipal Cooperation in Europe*. Dordrecht: Springer, 2010, ISBN 978-90-481-7355-6.
- [9] JEŽEK, Jiří. *Management v místním a regionálním rozvoji* [Disertační práce]. Bratislava: Národohospodářská fakulta Ekonomické univerzity v Bratislavě, 2007.
- [10] KHENDRICHE TRHLÍNOVÁ, Zuzana. *Partnerství v rozvoji obcí, měst a regionů*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-44-5.
- [11] NIŽŇANSKÝ, Viktor a kolektiv. *Medziobecná spolupráca a zlučovanie obcí na Slovensku*. Bratislava: Mercury, 2009. ISBN 978-80-89458-00-4.
- [12] NIŽŇANSKÝ, Viktor, CIBÁKOVÁ, Viera, HAMALOVÁ, Marta. *Tretia etapa decentralizácie verejnej správy na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-8168-138-7.
- [13] STIRN, Isabel. *Lokale und regionale Selbstverwaltung in Europa. Strategien zur Bewältigung transnationaler Einflüsse auf die deutsche kommunale Selbstverwaltung*. Baden-Baden: Nomos, 2013. ISBN 978-3-8329-7849-6.
- [14] WIECHMANN, Thorsten, von LÖWIS, Sabine, Kaether, J. (ed.). *Das Modellvorhaben „Regionen der Zukunft*. IÖR-Schriften Band 45. Dresden, Institut für ökologische Raumentwicklung, 2004. ISBN 3-933053-26-9.

Poděkování

Príspevek byl zpracován v rámci řešení projektu TA ČR č. TD020323 „Strategické plánování obcí, měst a regionů: výzvy, problémy, možnosti řešení“.